

3. Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH" i službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-12-137-7/19
27. ožujka 2019. godine
Tuzla

Predsjedatelj Komisije
Milorad Tuševljak, v. r.

3. Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH" i službenim glasilima entiteta.

Broj 05-28-12-137-7/19
27. marta 2019. godine
Tuzla

Predsjedavajući Komisije
Milorad Tuševljak, s. r.

Na osnovu člana 4.2 i 4.7. Zakona o prenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11), člana 33. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) i člana 51. stav 8. Pravilnika o licencama - Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 63/16), поступајући по захтјеву Друштва са ограниченом одговорношћу "ALUMINIJ Trade" Mostar, на сједници Државне регулаторне комисије за електричну енергију, одржаној 27. марта 2019. године, донијета је

ОДЛУКА

О СУСПЕНЗИЈИ ПРИВРЕМЕНЕ ЛИЦЕНЦЕ ЗА ОБАВЉАЊЕ ДЈЕЛАТНОСТИ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ

1. Друштву са ограниченом одговорношћу "ALUMINIJ Trade" Mostar, суспендује се привремена лиценца за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом, издата Одлуком број 05-28-12-131-18/18, почев од 1. априла 2019. године, а најкасније до 31. марта 2020. године.
2. Друштво са ограниченом одговорношћу "ALUMINIJ Trade" Mostar може тражити престанак суспензије из тачке 1. ове одлуке почев од 1. октобра 2019. године.
3. Ова одлука ступа на снагу даном доношења и биће објављена у "Službenom glasniku BiH" и службеним гласилима ентитета.

Broj 05-28-12-137-7/19
27. марта 2019. године
Тузла

Председавајући Комисије
Милорад Тушевљак, с. р.

Na osnovu člana 4.2 i 4.7. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11), člana 33. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) i člana 51. stav 8. Pravilnika o licencama - Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", broj 63/16), postupajući po zahtjevu Društva sa ograničenom odgovornošću "ALUMINIJ Trade" Mostar, na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 27. marta 2019. godine, donijeta je

ОДЛУКА

О СУСПЕНЗИЈИ ПРИВРЕМЕНЕ ЛИЦЕНЦЕ ЗА ОБАВЉАЊЕ ДЈЕЛАТНОСТИ МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНЕ ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ

1. Друштву са ограниченом одговорношћу "ALUMINIJ Trade" Mostar, suspendira se привремена лиценца за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом, издата Одлуком број 05-28-12-131-18/18, почев од 1. априла 2019. године, а најкасније до 31. марта 2020. године.
2. Друштво са ограниченом одговорношћу "ALUMINIJ Trade" Mostar може тражити престанак суспензије из тачке 1. ове одлуке почев од 1. октобра 2019. године.

UPRAVA BOSNE I HERCEGOVINE ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA BILJA

309

Na temelju članka 86. stavak (2) Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", 23/03), članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), članka 5. stavak (1) Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krumpirovih cistolikih nematoda ("Službeni glasnik BiH", broj 98/12), članka 3. stavak (1) točka a) Pravilnika o provođenju sustavne kontrole i poduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole smeđe truleži krumpira i bakterijalnog uvenuća na krumpiru i rajčici prouzrokovanih bakterijom *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.* ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09), članka 3. stavak (1) Pravilnika o provođenju sustavne kontrole i preduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole prstenaste truleži gomolja krumpira koju uzrokuje bakterija *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al.* ssp. *sepedonicus* (Spieckermann *et* Kotthoff) Davis *et al.* ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09), i članka 5. Pravilnika o mjerama za sprječavanje unošenja i širenja uzročnika bolesti vretenastog gomolja krumpira - *Potato spindle tuber viroid* ("Službeni glasnik BiH", broj 30/13) Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

PROGRAM

POSEBNOG NADZORA (SUSTAVNE KONTROLE) KARANTENSKIH ŠTETNIH ORGANIZAMA NA KRUMPIRU U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2019. GODINU

1. UVOD

Jedna od obveza Uprave Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja i nadležnih organa entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je provođenje posebnog nadzora pod kojim se podrazumijeva sustavno prikupljanje i čuvanje podataka o prisutnosti štetnih organizama, praćenje i briga o implementaciji programa, a uključuje inspeksijske preglede, praćenje zdravstvenog stanja bilja i sustavno istraživanje nad zaraženim, ugroženim i nezaraženim područjima

Ova obveza proističe iz Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03) (u daljnjem tekstu: Zakon), Pravilnika o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i reguliranih objekata ("Službeni glasnik BiH", broj 69/09), Pravilnika koji reguliraju zdravlje krumpira (koji su navedeni u preambuli ovog Programa), kao i Međunarodne konvencije o zaštiti bilja.

Bosna i Hercegovina je u svoje fitosanitarno zakonodavstvo ugradila odredbe iz direktiva i odluka EU kojima se propisuje obveza praćenja određenih štetnih organizama na krumpiru, način njihova praćenja, kao i provedba određenih fitosanitarnih mjera.

Uvažavajući pomenute obveze, a prije svega radi zaštite domaće poljoprivredne proizvodnje, od 2011. godine u kontinuitetu se provodi poseban nadzor nad određenim štetnim organizmima na krumpiru, a na temelju odobrenih godišnjih programa.

2. CILJEVI POSEBNOG NADZORA

Poseban nadzor se provodi s ciljem utvrđivanja prisustva, odnosno odsustva karantenskih štetnih organizama na krumpiru na mjestima ulaska pošiljki krumpira koje se uvoze u BiH, te na mjestima proizvodnje sjemenskog i merkantilnog krumpira, distributivnim centrima i mjestima skladištenja.

U osiguranju postizanja postavljenog cilja, posebnim nadzorom, istražiti će se šire područje, odnosno lokaliteti, na kojima se u Bosni i Hercegovini uzgaja krumpir kako bi se odredio status istraživanog područja u odnosu na ciljane organizme, te utvrdila moguća putanja njihovog ulaska i/ili širenja u BiH. Bitan cilj posebnog nadzora je i ispunjavanje fitosanitarnih uvjeta za proizvodnju, premještanje i posebno izvoz krumpira.

3. MJESTO I PREDMET NADZORA

Poseban nadzor, radi detekcije karantenskih štetnih organizama na krumpiru, provodit će se na cijeloj teritoriji BiH. Posebni nadzor i provođenje mjera provodit će nadležni organi entiteta i Brčko distrikta BiH u koordinaciji i suradnji s Upravom i druge institucije koje ovlasti Uprava.

Odabir odgovarajućih lokacija vršit će se na temelju biologije ciljanih štetnih organizama, klimatske pogodnosti za njihov razvitak, zemljopisnoj distribuciji i veličini komercijalnih proizvodnih područja krumpira kao glavne biljke domaćina i zastupljenih sorti. Vrijeme vršenja nadzora odredit će se na temelju životnih ciklusa ciljanih štetnih organizama, njihove biologije i fenologije biljaka domaćina.

Posebnim nadzorom, osim krumpira, obuhvatit će se i druge biljke domaćini ciljanih štetnih organizama (gajene i samonikle), te zemljište na kojem se proizvode ili rastu i voda koja se koristi za navodnjavanje i otpadne vode iz prerađivačkih kapaciteta. Ostale biljke domaćini bit će obuhvaćene nadzorom, postupkom slučajnog uzorkovanja ili ukoliko se prilikom vršenja pregleda uoče simptomi koji upućuju na moguću zarazu ciljanim štetnim organizmima.

4. PODRUČJE I METOD RADA

Područje rada su mjesta ulaska, proizvodnje, prerade i distribucije krumpira u BiH. Nadzorom će biti obuhvaćena mjesta ulaska pošiljki krumpira na graničnim prijelazima, kao mogućnog puta unošenja karantenskih štetnih organizama u BiH, kao i mjesta na kojima se krumpir uzgaja (zemlja i usjevi za proizvodnju sjemenskog i merkantilnog krumpira) i prostori u kojima se doručuje, čuva i skladišti.

Poseban nadzor na prisustvo karantenskih štetnih organizama u sjemenskom i merkantilnom krumpiru odvija se u fazama:

I Faza - Uzorkovanje zemlje u cilju ispitivanja na prisustvo cistolikih krumpirovih nematoda nakon vađenja gomolja krumpira, a prije zasnivanja sjemenske proizvodnje krumpira

II Faza - pregled krumpira u vegetaciji (od početka lipnja)

III Faza - pregled gomolja krumpira prilikom vađenja (svibanj, listopad)

IV Faza - pregled gomolja krumpira u magacinima proizvođača (listopad)

V Faza - pregled gomolja krumpira u distributivnim centrima i zbirnim magacinima prerađivača (listopad)

Planirani broj zvaničnih uzoraka i zemljopisni raspored za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* iz uvoza dat je u Tabeli 1.

Planirani broj i zemljopisni raspored za vizualni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u

domaćem merkantilnom krumpiru kao i vode i korovske biljke *Solanum dulcamara* dat je u Tabeli 2.

U okviru vizualnih pregleda na prisustvo simptoma latentne infekcije fitopatogenim bakterijama *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, vrši se i vizualni pregled na prisustvo latentne infekcije fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum* uzročnikom bolesti raka krumpira *Potato spindle tuber viroid*, vretenastog gomolja krumpira.

Uzorkovanje se vrši u skladu sa Instrukcijom za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).

Samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum* i *Potato spindle tuber viroid* potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.*

Prilikom pregleda i uzimanja uzoraka iz uvoza treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Epitrix* spp. posebno na pošiljkama krumpira gdje je zemlja podrijetla Portugala i Španjolska gdje je otkriven ovaj štetni organizam. U slučaju postojanja očiglednih simptoma potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

4.1. Analiza gomolja krumpira na prisustvo *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*

Tab. 1. Distribucija broja zvaničnih uzoraka za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* iz uvoza

Uzorci	FBiH	R. Srpska	Brčko Distrikt
Uvezeni sjemenski krumpir	14	14	2
Uvezeni merkantilni krumpir	14	14	2
Ukupno:	28	28	4
UKUPNO ZA BIH	60		

Tab. 2. Pregled distribucije i broja uzoraka za vizualni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u domaćem merkantilnom krumpiru kao i vode i korovske biljke *Solanum dulcamara* u pojedinačnim administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama

Regije/Kanton	Samo vizualni pregled (broj)	Pregled sa uzorkovanjem radi testiranja latentne infekcije (broj)	Uzorkovan je merkantilnog krumpira u skladištima proizvođača/trapovi (broj)	Domaći merkantilni krumpir distributivni centri i prodajna mjesta	Voda, otpadne vode i korov <i>Solanum dulcamara</i> *
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE					
Unsko-sanski kanton	7	2	5		
Kanton Posavski	3	2	3		
Tuzlanski kanton	7	3	17		
Zeničko-dobojski kanton	7	3	14		
Bosansko-podrinjski kanton	5	2	8		
Srednjobosanski kanton	9	5	22		
Hercegovačko-neretvanski kanton	8	9	10***		
Zapadno-hercegovački kanton	9	9	10***		
Kanton Sarajevo	3	2	6		
Kanton 10	8	5	22		
Ukupno:	66	42	117	35	9
REPUBLIKA SRPSKA					
Regija Prijedor**	6	3	7		
Regija Banja Luka**	18	6	53		

Regija Doboj**	6	2	9		
Regija Bijeljina**	10	5	18		
Regija I. Sarajevo**	18	6	38		
Regija Trebinje**	8	3	9		
Ukupno:	66	25	134	35	9
BRČKO DISTRIKT BiH					
Brčko Distrikt BiH	8	5	0	2	2
Ukupno za BiH:	140	72	251	72	20
UKUPNO UZORAKA	415				

*Od planiranog ukupnog broja uzoraka obavezno je uzeti najmanje po 2 uzorka otpadnih voda u prerađivačkim centrima u različitim vremenskim intervalima u skladu sa procjenom rizika na osnovu dinamike uvoza krumpira u te prerađivačke kapacitete

**Regioni su usaglašeni s organizacijom Inspektorata Republike Srpske

*** Veći broj uzoraka u polju u ova dva kantona zbog toga što mladi krumpir se ne skladišti nego odmah ide u prodaju

4.1.1. Sjemenski krumpir

Obvezno uraditi vizualne preglede (1% od ukupne površine). Obvezno ispitati svaku partiju/lot domaćeg sjemenskog krumpira na prisustvo *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krumpira i stručnog nadzora.

4.1.2. Druge biljke domaćini

Kao domaćini fitopatogene bakterije *Solonaceae* (rajčica, paprika, patlidžan i dr.) i pelargonija su uključeni u posebni nadzor radi utvrđivanja prisustva bakterije *Ralstonia solanacearum* u okviru nadzora drugih karantenskih štetnih organizama. Ako provjera na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum* nije pokazala ništa sumnjivo, ovaj nalaz također ulazi u finalno izvješće. Vizualni pregled rajčice se vrši i na prisustvo *Potato spindle tuber viroid*, a samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

Broj vizualnih pregleda kod usjeva u proizvodnji rajčice i u proizvodnji presadnica je 24 u Republici Srpskoj, 24 u Federaciji BiH i 2 u Brčko distriktu BiH.

U slučaju postojanja simptoma bolesti uzimaju se uzorci i šalju na laboratorijska ispitivanja mogućeg prisustva *Ralstonia solanacearum* i *Potato spindle tuber viroid*.

4.1.3. Voda i korov *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat)

Uzorkovanje otpadnih voda u prerađivačkoj industriji krumpira ili u vodotocima u blizini proizvodnih parcela krumpira radi laboratorijskog pregleda na prisustvo *Ralstonia solanacearum* vrše predstavnici ovlaštenih institucija sukladno planu navedenom u Tabeli 2.

Uzorci vode trebaju biti uzeti na mjestima gdje se ta voda skuplja, a treba uzeti i uzorak otpada (tla) u kontejneru u koji se odlaže otpad. Uzima se i uzorak tla u ekonomskom dvorištu prerađivačkog objekta.

Prikupljeni uzorci vode i korova *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat) će se u laboratoriji testirati na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum*. Prilikom uzimanja uzoraka treba biti posebno oprezan glede mogućnog nalaza korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat). U slučaju nalaza ovih biljaka uzima se uzorak za ispitivanje latentne infekcije bakterijom *Ralstonia solanacearum*.

Vrijeme pregleda: druga polovina kolovoza (savjetuje se da se u slučaju potrebe uzorkovanje ponovi nakon dva tjedna).

4.2. Analiza zemljišta na kojemu je uzgajan krumpir i druge biljne vrste na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi*

Pri kontroli na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax*, predstavnici ovlaštenih institucija izvršiti će uzorkovanje i analizu tla na kojemu je uzgajan krumpir i druge biljne vrste.

Pri opisu mjesta uzimanja uzoraka (koji navodimo u zapisniku o uzimanju uzoraka i prijavi uzoraka) potrebno je što detaljnije opisati mjesto uzorkovanja sa obaveznim unošenjem GPS pozicije.

Tab.3. Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama**

Regije/Kanton	Parcele sa merkan-tilnim krumpirom	Bilje iz Priloga I Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krumpirovih cistolikih nematoda	Sustavna uzorkovanja	Uzorci iz pakir-nica i iz distribu-cije krumpira	Uvoz krumpira***	Ukupno
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE						
Unsko-sanski kanton	5	1	0	1	4	11
Kanton Posavski	2	1	0	1	6	10
Tuzlanski kanton	5	1	0	1	0	7
Zeničko-dobojski kanton	5	1	0	1	0	7
Bosansko-podrinjski kanton	3	1	0	1	0	5
Srednjobosanski kanton	8	1	0	1	0	10
Hercegovačko-neretvanski kanton	12	1	11	1	2	27
Zapadno-hercegovački kanton	11	1	9	1	4	26
Kanton Sarajevo	3	1	0	1	0	5
Kanton 10	6	1	0	1	4	12
Ukupno:	60	10	20	10	20	120
REPUBLIKA SRPSKA						
Regija Prijedor*	5	2	0	1	0	8
Regija Banja Luka*	18	3	10	3	10	44
Regija Doboj*	5	1	0	1	2	9
Regija Bijeljina*	7	4	0	2	8	21
Regija I. Sarajevo*	14	0	10	2	0	26
Regija Trebinje*	11	0	0	1	0	12
Ukupno:	60	10	20	10	20	120
BRČKO DISTRIKT BiH						
Brčko Distrikt BiH	14	6	4	4	2	30
Ukupno za BiH:	134	26	44	24	42	270

*Regioni su usaglašeni sa organizacijom Inspektorata Republike Srpske

**Prilikom ispitivanja uzoraka na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Ditylenchus destructor* Thorne.

***Ukupno planiran broj uzoraka krumpira iz uvoza za FBiH je 20, a planirani broj uzoraka po pojedinim kantonima je orijentacion i može biti promijenjen ovisno od frekvencije uvoza na pojedinim GP.

4.2.1. Sjemenski krumpir

Obavezno ispitati parcele za uzgoj sjemenskog krumpira na prisustvo *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krumpira i stručnog nadzora.

Uzorkovanje tla u cilju ispitivanja na prisustvo cistolikih krumpirovih nematoda može biti u jesen tekuće godine, a podaci se mogu koristiti za Program u narednoj godini. Nosioci Programa su obavezni dostaviti Izvještaje za te uzorke 15 dana poslije objave Programa za narednu godinu. Ovo uzorkovanje i ispitivanje ima za cilj da proizvođači krumpira mogu koristiti ovaj nalaz prije zasnivanja, odnosno prijave sjemenske proizvodnje.

5. IZVRŠITELJI POSEBNOG NADZORA

Pregled usjeva domaćeg sjemenskog i merkantilnog krumpira, pregled rajčice i pelargonije, kao i korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat), te pregled gomolja u skladištima proizvođača, uzimanje uzoraka i dijagnostičko laboratorijska ispitivanja uzetih uzoraka krumpira (vlastitih i inspekcijских), rajčice, pelargonije, korovske biljke *Solanum dulcamara* vode i tla vršit će ovlaštene institucije u skladu sa ovlaštenjima koja su im dodijeljena.

Uzimanje uzoraka krumpira iz uvoza kao i vršenje pregleda i uzorkovanje krumpira u skladištima preradiivača, odnosno u distributivnim centrima, vršit će fitosanitarni inspektori inspektorata entiteta i Brčko distrikta BiH.

6. LABORATORIJSKE ANALIZE

6.1. Pregled broja uzoraka za ispitivanje latentne infekcije

Pregled broja i rasporeda uzoraka za ispitivanje latentne infekcije sa *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* raznih kategorija krumpira u pojedinim administrativnim jedinicama na cjelokupnom području Bosne i Hercegovine naveden je u Tabeli 2.

Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama naveden je u Tabeli 3.

6.2. Laboratorijske dijagnostičke procedure

Laboratorijska ispitivanja uzoraka vršit će se u skladu sa odredbama Pravilnika navedenim u preambuli ovog Programa. **Laboratorijski izvještaji, osim rezultata analiza, obvezno moraju sadržavati metode po kojima je vršena detekcija.**

7. ZEMLJOVIDNI PRIKAZ POSEBNOG NADZORA

Temeljem rezultata provođenja posebnog nadzora, uzorkovanja i izvješća iz laboratorija bit će izrađen zemljovid zemljopisne disperzije pregledanih površina i lokacija uzorkovanja nadziranih karantenskih štetnih organizama krumpira.

Svaka lokacija uzorkovanja treba da je jasno prikazana na zemljovidu Bosne i Hercegovine i da pokazuje mjesto odakle su uzeti uzorci (napomena uz odgovarajući sustav za ponovnu identifikaciju), uz obvezu korištenja GPS-a.

8. EVIDENTIRANJE I IZVJEŠTAVANJE

Svi izvršitelji posebnog nadzora su obvezni dostaviti Upravi izvješće o provedbi Programa posebnog nadzora sukladno rokovima za realizaciju pojedinih faza.

Svi izvršitelji posebnog nadzora obvezni su pravovremeno izvješćivati Upravu i nadležne organe entiteta i Brčko distrikta

Bosne i Hercegovine o posebnim događajima tijekom provedbe Programa, a posebice o svim slučajevima otkrivanja (detekcije) štetnih organizama koji su predmet posebnog nadzora.

Izvješće o provedbi Programa na teritoriji entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, izvršio posebnog nadzora obvezni su dostaviti nadležnim entitetskim Ministarstvima za poljoprivredu, odnosno Odjelu za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Uprava, entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorati entiteta i Brčko distrikta BiH sačinat će zajedno finalno godišnje izvješće.

Finalno godišnje Izvješće o provođenju Programa posebnog nadzora Uprava će proslijediti:

- Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na razmatranje i usvajanje;
- DG SANTE pri Europskoj Komisiji.

Finalno godišnje Izvješće prema Europskoj Komisiji se šalje za period 01.06. tekuće godine do 31.05. naredne godine.

Nakon usvajanja ovog Izvješća Uprava će o istom obavijestiti entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorate entiteta i Brčko distrikta BiH.

9. FINANSIRANJE

Provođenje Programa posebnog nadzora, koji provode nadležni organi entiteta i Brčko distrikta BiH, u proizvodnji finansira se iz budžeta entiteta i Brčko distrikta BiH. Troškove analize uzoraka iz uvoza, snosi uvoznik.

Ukoliko entiteti i Brčko distrikt BiH, radi osiguranja sredstava u budžetu, donose program za svoje administrativno područje isti treba biti usklađen sa ovim Programom.

10. POSEBNE ODREDBE

Samo u slučaju postojanja sumnje na prisustvo (infekcija/infestacija) štetnim organizmima *Synchytrium endobioticum* uzročnika bolesti raka krumpira, *Potato spindle tuber viroid*, vretenastog gomolja krumpira i *Ditylenchus destructor* Thorne, nosioci nadzora predlažu izmjenu i dopunu programu u tom dijelu. Izmjene i dopune će biti donešene po istoj proceduri kao i Program.

Broj uzoraka koji je predviđen programom nadzora ne može se mijenjati iz jedne faze u drugu. Broj uzoraka naveden u tabeli 1., 2. i 3. je minimalan broj, ukoliko se procijeni da je potrebno uzeće se veći broj uzoraka.

11. PRILOZI

11.1. Naputak o obavljanju fitosanitarnog pregleda uskladištenog merkantilnog krumpira (Privitak I)

11.2. Tijek vizualnog pregleda (Privitak II)

11.3. Zapisnik za poseban nadzor krumpira (Privitak III)

11.4. Tabela 1. - Obrazac evidencije (za svaki karantenski štetni organizam posebice u krumpiru) (Privitak IV)

11.5. Tabela 2. - Obrazac evidencije o kontroliranim proizvođačima (Privitak VI)

11.6. Tabela 3. - Obrazac evidencije o kontroli u distributivnim centrima (kontrolirani) (Privitak VI)

11.7. Obrazac 1. Ukupni rezultati sustavnog istraživanja prstenaste truleži *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* u 2019. godini.

Obrazac 2. Ukupni rezultati sustavnog istraživanja smeđe truleži *Ralstonia solanacearum* u 2019. godini (Privitak VII).

Broj 06-02-2-54-9/19

21. ožujka 2019. godine
Sarajevo

Direktor
Dr. Goran Perković, v. r.

PRVITAK I**NAPUTAK****O OBAVLJANJU FITOSANITARNOG PREGLEDA
MERKANTILNOG KRUMPIRA**

Sve ovlaštene institucije u postupku fitosanitarnog pregleda merkantilnog krumpira na području svog djelovanja, kao i fitosanitarni inspektori u distributivnim centrima, dužni su provoditi slijedeće aktivnosti:

1. Vizualni pregled

- a) Način pregleda - vizualni pregled gomolja krumpira na prisustvo karakterističnih simptoma karantenskih štetnih organizama krumpira se obavlja na slijedeći način:
  - i) tijekom pregleda - opis tijeka pregleda naveden je u Privitku II;
  - ii) šema za formiranje uzorka merkantilnog krumpira na prisustvo karantenskih štetnih organizama je propisana u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).
- b) Jedinica pregleda u magacinu i distributivnom centru je lot.
- c) Zapisnik iz Privitka III se odnosi na ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KRUMPIRA (poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu) obilježava se vašim brojem.
- d) Način popunjavanja Tabele 1 iz Privitka III. Kolona vizualni pregled i presijecanje gomolja se uvijek popunjava sa - da. Kolona uzorkovanje za laboratorijsku analizu se popunjava na slijedeći način:
  - i) ne - ukoliko nije bilo karakterističnih simptoma;
  - ii) da - ukoliko je bilo karakterističnih simptoma i to samo za onaj štetni organizam na koji se simptomi odnose (broj izvješća laboratorije upisuje se samo za taj štetni organizam), i
  - iii) da - za *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u tabeli ukoliko se uzorkuje na prisustvo latentne infekcije. U slučaju uzorkovanja na prisustvo latentne infekcije, to se dodaje i u napomeni.
- e) Vrijeme pregleda: - listopad;
- f) Mjesto pregleda:
  - i) Skladište proizvođača merkantilnog krumpira (ovlaštene institucije);
  - ii) Distributivni centri (fitosanitarni inspektori);
- g) Predmet pregleda: Pri fitosanitarnom pregledu prati se prisustvo karakterističnih simptoma koje prouzrokuju slijedeći karantenski štetni organizmi:
  - i) Fitopatogene bakterije: *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*.
  - ii) Nematode: *Globodera rostochiensis* (Woll.) i *Globodera pallida* (Stone) *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax*

- iii) Fitopatogena gljiva *Synchytrium endobioticum* i viroid *Potato spindle tuber viroid*

2. Evidencije za bazu podataka

Nakon završetka Programa posebnog nadzora popunjene tabele u elektronskoj formi je potrebno dostaviti Upravi, na e-mail: infouprava@uzzb.gov.ba

Rok za završetak navedenih poslova je 31. prosinac 2019. godine.

3. Laboratorijska analiza

- a) Laboratorijska analiza merkantilnog krumpira u slučaju sumnje na prisustvo karantenskih štetnih organizama:
  - i) U slučaju sumnje na prisustvo karantenskih štetnih organizama formirati uzorak od gomolja sa simptomima, koji se prosljeđuje u ovlaštenu laboratoriju na analizu.
- b) Laboratorijska analiza merkantilnog krumpira na prisustvo latentne infekcije karantenskih bakterija *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* prema planu programa posebnog nadzora:
  - i) Obavezno uzorkovanje i laboratorijska analiza 200 gomolja na prisustvo latentnih infekcija karantenskih bakterija.
- c) Laboratorijska analiza u slučaju sumnje na prisustvo karantenskih nematoda:
  - i) U slučaju sumnje na prisustvo karantenskih nematoda potrebno je formirati uzorak od gomolja sa simptomima koji se prosljeđuje na analizu u ovlaštenu laboratoriju.

PRIVITAK II**TIJEK VIZUALNOG PREGLEDA**

1. **Uzeti gomolje na način propisan** u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).
2. **Formirati uzorak od 200 gomolja.**
  - Napomena: Prilikom uzimanja uzorka rukovoditi se prvenstveno uzimanjem gomolja sa karakterističnim simptomima uz dopunu do potrebnog broja (200) sa gomoljima bez simptoma.
2. **Izvršiti vizualni pregled svakog uzorka od 200 gomolja** na prisustvo simptoma karantenskih štetnih organizama, te izdvojiti sve gomolje sa simptomima.
3. **Presijecanje gomolja:** Sve gomolje sa simptomima za koje se sumnja da imaju simptome bolesti u unutrašnjem dijelu gomolja treba presjeći. Ukoliko takvih gomolja nema potrebno je presijecati gomolje bez simptoma do broja od 200 gomolja.
4. **U slučaju utvrđivanja karakterističnih simptoma** karantenskih štetnih organizama potrebno je hitno obavjestiti nadležnog fitosanitarnog inspektora, koji će formirati uzorak od gomolja s karakterističnim simptomima i osigurati njihov transport do ovlaštene laboratorije.

PRIVITAK III

**ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KRUMPIRA
(poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu)**

Broj: br. regije-br. službe - faza (I, II, III, IV i V) – vaš broj/podbrojevi lotova/godina
Npr.: 01-01a- III-10/1,2,3,4,5,6,7..../2019.

Datum:

Šifre uzorka:

Podaci o proizvođaču/skladištaru

Naziv:	
Adresa:	
Telefon:	
Broj poljoprivrednog gazdinstva:	

Podaci o usjevu

Region/Kanton:	
Općina:	
Katastarska općina:	
Potes:	
Pregledana površina :	
Podrijetlo usjeva:	
Zalivni sustav:	
GPS koordinate:	
Merkantilni krumpir/sorta	
Sjemenski krumpir/sorta	
Ostali uzorci	

Podaci o magacinu

Region/Kanton:	
Općina:	
Vrsta magacina:	
Kapacitet magacina:	
Broj lotova u magacinu:	
Sorte:	
Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove	
Merkantilni krumpir/sorta	
Sjemenski krumpir/sorta	
Pregledana količina lota	

Podbroj lota	
--------------	--

Tabela 1.

Karantenski organizmi	Vizualni pregled i presijecanje gomolja (da/ne)	Utvrđeni karakteristični simptomi (da/ne)	Uzorkovanje za lab. analizu (da/ne)
<i>Ralstonia solanacearum</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedonicus</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Globodera rostochiensis</i> i <i>Globodera pallida</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Meloidogyne chitwoodi</i> i <i>Meloidogyne fallax</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Ostali štetni organizmi	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐

Primjedbe:

Odgovorna osoba
proizvođač/distributivni centar

Ovlaštena osoba
za fitosanitarni pregled

PRIVITAK V

TABELA 2. - Proizvođači

Podaci o proizvođaču						Podaci o magacinu					
Redni broj	BPG	Proizvođač	Kanton/regija	Općina	Mjesto	Lokacija (Naseljeno mjesto)	Kapacitet (t)	Lokacija smještaja otpada iz magacina	Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove (da/ne)	Namijenjeno prometu (da/ne)	Namijenjeno sjetvi

Podaci o pregledu magacina						
Datum pregleda	Pregledana količina lota	Sorta	Vizualni pregled i presijecanje 200 gornolja	Uzorkovanje za lab. analizu (da / ne)	Izvještaj	Zdravstveno ispravno da/ne

PRIVITAK VI

TABELA 3. - Distributivni centri

Opći podaci o distributivnom centru				Podrijetlo merkantilnog krumpira u distributivnom centru					Ukupna primljena količina	Izlaz (namjena)	
Redni broj	Naziv	Sjedište	Odgovorna osoba	Domaća proizvodnja			Uvoz			Domaće tržište	Izvoz
				Proizvođač	Adresa	Broj potvrde o prijemu	Zemlja podrijetla	Količina			

Podaci o pregledu u distributivnom centru					
Pregledana količina lota	Sorte	Vizualni pregled i presijecanje 200 gomolja	Uzorkovanje za laboratorijsku analizu (da/ne)	Izvješće analize	Zdravstveno ispravno da/ne

PRIVITAK VII

Obrazac 1: Ukupni rezultati sustavnog istraživanja **prstenaste truleži *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus*** u 2019. godini.
 Samo za krumpir koji se proizvodi u Bosni i Hercegovini

Regija	Kategorija krumpira	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja				Inspekcijски pregled gomolja ²⁾				
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u t ili ha)	Perioda uzorkovanja	Broj pozitivnih nalaza	Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka	Broj pozitivnih uzoraka ³⁾	
							Uzorci	Lotovi			
	Sjeme predosnovno										
	Sjeme osnovno										
	Certificirano sjeme										
	Sjeme Ostalo ¹⁾ (navesti)										
	Merkantilni										
	Industrijski										
	Ostalo ¹⁾ (navesti)										

¹⁾ Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.

²⁾ Treba shvatiti kao makroskopski pregled gomolja, uključujući i njihove reznice.

³⁾ Treba shvatiti kao: uočeni simptomi, uzet uzorak i laboratorijski potvrđen

Obrazac 2: Ukupni rezultati sustavnog istraživanja **smede truleži *Ralstonia solanacearum*** u 2019. godini
Samo za krumpir koji se proizvodi u Bosni i Hercegovini

Regija	Kategorija krumpira	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja						Inspekcijski pregled gomolja ²⁾			
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u t ili ha)	Perioda uzorkovanja	Broj pozitivnih nalaza		Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka	Broj pozitivnih uzoraka ³⁾	
							Uzorci	Lotovi				
	Sjeme predosnovno											
	Sjeme osnovno											
	Certificirano sjeme											
	Sjeme Ostalo ¹⁾ (navesti)											
	Merkantilni											
	Industrijski											
	Ostalo ¹⁾ (navesti)											

¹⁾ Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.

На основу члана 86. став (2) Закона о заштити здравља биља ("Службени гласник БиХ", 23/03), члана 61. став (2) Закона о управи ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17), члана 5. став (1) Правилника о мјерама за спрјечавање ширења и контроле кромпирових цистоликих нематода ("Службени гласник БиХ", број 98/12), члана 3. став (1) тачка а) Правилника о провођењу системске контроле и предузимању мјера у циљу спрјечавања уношења, ширења и контроле смеђе трулежи кромпира и бактеријског увенућа на кромпиру и парадјзу проузрокованих бактеријом *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.* ("Службени гласник БиХ", број 90/09), члана 3. став (1) Правилника о провођењу системске контроле и предузимању мјера у циљу спрјечавања уношења, ширења и контроле прстенасте трулежи кртола кромпира коју узрокује бактерија *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al. ssp. sepedonicus* (Spieckermann *et* Kotthoff) Davis *et al.* ("Службени гласник БиХ", број 90/09), и члана 5. Правилника о мјерама за спрјечавање уношења и ширења узрочника болести вретенасте кртоле кромпира – *Potato spindle tuber viroid* ("Службени гласник БиХ", број 30/13) Управа Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља, у сарадњи са надлежним органима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, доноси

ПРОГРАМ ПОСЕБНОГ НАДЗОРА (СИСТЕМСКЕ КОНТРОЛЕ) КАРАНТИНСКИХ ШТЕТНИХ ОРГАНИЗАМА НА КРОМПИРУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА 2019. ГОДИНУ

1. УВОД

Једна од обавеза Управе Босне и Херцеговине за заштиту здравља биља и надлежних органима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, је провођење посебног надзора под којим се подразумијева систематско прикупљање и чување података о присутности штетних организама, праћење и брига о имплементацији програма, а укључује инспекцијске прегледе, праћење здравственог стања биља и систематско истраживање над зараженим, угроженим и незараженим подручјима

Ова обавеза проистиче из Закона о заштити здравља биља ("Службени гласник БиХ", број 23/03) (у даљњем тексту: Закон), Правилника о листама штетних организама, листама биља, биљних производа и регулисаних објеката ("Службени гласник БиХ", број 69/09), Правилника који регулишу здравље кромпира (који су наведени у преамбули овог Програма), као и Међународне конвенције о заштити биља.

Босна и Херцеговина је у своје фитосанитарно законодавство уградила одредбе из директива и одлука ЕУ којима се прописује обавеза праћења одређених штетних организама на кромпиру, начин њихова праћења, као и провођење одређених фитосанитарних мјера.

Уважавајући поменуте обавезе, а прије свега ради заштите домаће пољопривредне производње, од 2011. године у континуитету се проводи посебан надзор над одређеним штетним организмима на кромпиру, а на основу одобрених годишњих програма.

2. ЦИЉЕВИ ПОСЕБНОГ НАДЗОРА

Посебан надзор се проводи с циљем утврђивања присуства, односно одсуства карантинских штетних организама на кромпиру на мјестима уласка пошиљки кромпира које се увозе у БиХ, те на мјестима производње

сјеменског и меркантилног кромпира, дистрибутивним центрима и мјестима складиштења.

У осигурању постизања постављеног циља, посебним надзором, истражиће се шире подручје, односно локалитети на којима се у Босни и Херцеговини узгаја кромпир, како би се одредио статус истраживаног подручја у односу на циљане организме, те утврдила могућа путања њиховог уласка и/или ширења у БиХ. Битан циљ посебног надзора је и испуњавање фитосанитарних услова за производњу, премјештање и посебно извоз кромпира.

3. МЈЕСТО И ПРЕДМЕТ НАДЗОРА

Посебан надзор, ради детекције карантинских штетних организама на кромпиру, проводиће се на цијелој територији БиХ. Посебни надзор и провођење мјера проводиће надлежни органи ентитета и Брчко дистрикта БиХ у координацији и сарадњи са Управом и друге институције које овласти Управа.

Одабир одговарајућих локација вршиће се на основу биологије циљаних штетних организама, климатских услова за њихов развој, географске дистрибуције и величине комерцијалних производних подручја кромпира као главне биљке домаћина и заступљених сорти. Вријеме вршења надзора одредиће се на основу животних циклуса циљаних штетних организама, њихове биологије и фенологије биљака домаћина.

Посебним надзором, осим кромпира, обухватиће се и друге биљке домаћини циљаних штетних организама (гајене и самоникле), те земљиште на којему се производе или расту и вода која се користи за наводњавање и отпадне воде из прерађивачких капацитета.

Остале биљке домаћини биће обухваћене надзором, поступком случајног узорковања или уколико се приликом вршења прегледа уоче симптоми који упућују на могућу заразу циљаним штетним организмима.

4. ПОДРУЧЈЕ И МЕТОД РАДА

Подручје рада су мјеста уласка, производње, прераде и дистрибуције кромпира у БиХ. Надзором ће бити обухваћена мјеста уласка пошиљки кромпира на граничним прелазима, као могућног пута уношења карантинских штетних организама у БиХ, као и мјеста на којима се кромпир узгаја (земља и усјеви за производњу сјеменског и меркантилног кромпира) и простори у којима се дорађује, чува и складишти.

Посебан надзор на присуство карантинских штетних организама у сјеменском и меркантилном кромпиру одвија се у фазама:

I Фаза - Узорковање земље у циљу испитивања на присуство цистоликих кромпирових нематода након вађења кртола кромпира, а прије заснивања сјеменске производње кромпира

II Фаза - преглед кромпира у вегетацији (од почетка јуна)

III Фаза - преглед кртола кромпира приликом вађења (мај, октобар)

IV Фаза - преглед кртола кромпира у магацинима произвођача (октобар)

V Фаза - преглед кртола кромпира у дистрибутивним центрима и збирним магацинима прерађивача (октобар)

Планирани број званичних узорака и географски распоред за лабораторијско испитивање латентне инфекције *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* из увоза дат је у Табели 1.,

Планирани број и географски распоред за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства латентне инфекције *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis*

ssp. sepedonicus у домаћем меркантилном кромпиру као и воде и коровске биљке *Solanum dulcamara* дат је у табели 2.

У оквиру визуелних прегледа на присуство симптома латентне инфекције фитопатогеним бактеријама *Ralstonia solanacearum* и *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus*, врши се и визуелни преглед на присуство симптома латентне инфекције фитопатогеном гљивом *Synchytrium endobioticum* узрочником болести рака кромпира *Potato spindle tuber viroid*, вретенасте кртоле кромпира.

Узорковање се врши у складу са Инструкцијом за узорковање и здравствени преглед кромпира ("Службени гласник БиХ", број 63/13).

Само у случају постојања сумње на заразу фитопатогеном гљивом *Synchytrium endobioticum* и *Potato spindle tuber viroid* потребно је узети узорак и извршити лабораторијску анализу.*

Приликом прегледа и узимања узорака из увоза треба обратити пажњу на евентуално присуство *Epitrix spp.* посебно на пошљикама кромпира гдје је земља поријекла Португалија и Шпанија гдје је откривен овај штетни организам. У случају постојања очигледних симптома потребно је узети узорак и извршити лабораторијску анализу.

4.1. Анализа кртола кромпира на присуство *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus*

Таб. 1. Дистрибуција броја званичних узорака за лабораторијско испитивање латентне инфекције *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* из увоза

Узорци	ФБиХ	Р. Српска	Брчко Дистрикт
Увезени сјеменски кромпир	14	14	2
Увезени меркантилни кромпир	14	14	2
Укупно:	28	28	4
УКУПНО ЗА БиХ	60		

Таб. 2. Преглед дистрибуције и броја узорака за визуелни преглед и лабораторијско испитивање присуства латентне инфекције *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* у домаћем меркантилном кромпиру као и воде и коровске биљке *Solanum dulcamara* у појединачним административним јединицама БиХ по кантонима и регијама

Регије/Кантон	Само визуелни преглед (број)	Преглед са узорковањем ради тестирања латентне инфекције (број)	Узорковање меркантилног кромпира у складиштима произвођача/трапови (број)	Домаћи меркантилни кромпир дистрибутивни центри и продајна мјеста	Вода, отпадне воде и коров <i>Solanum dulcamara</i> *
ФЕДЕРАЦИЈА БиХ					
Унско-сански кантон	7	2	5		
Кантон Посавски	3	2	3		
Тузлански кантон	7	3	17		
Зеничко-добојски кантон	7	3	14		
Босанскоподрињски кантон	5	2	8		
Средњобосански кантон	9	5	22		
Херцеговачко-неретвански кантон	8	9	10***		
Западно-херцеговачки кантон	9	9	10***		

Кантон Сарајево	3	2	6		
Кантон 10	8	5	22		
Укупно	66	42	117	35	9
РЕПУБЛИКА СРПСКА					
Регија Приједор**	6	3	7		
Регија Бања Лука**	18	6	53		
Регија Добој**	6	2	9		
Регија Бијељина**	10	5	18		
Регија И. Сарајево**	18	6	38		
Регија Требиње**	8	3	9		
Укупно:	66	25	134	35	9
БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ					
Брчко Дистрикт БиХ	8	5	0	2	2
Укупно за БиХ:	140	72	251	72	20
УКУПНО УЗОРАКА	415				

*Од планираног укупног броја узорака обавезно је узети најмање по 2 узорка отпадних вода у прерађивачким центрима у различитим временским интервалима у складу са процјеном ризика на основу динамике увоза кромпира у те прерађивачке капацитете

**Региони су усаглашени с организацијом Инспектората Републике Српске

*** Већи број узорака у пољу у ова два кантона због тога што млади кромпир се не складишти него одмах иде у продају

4.1.1. Сјеменски кромпир

Обавезно урадити визуелне прегледе (1% од укупне површине). Обавезно испитати сваку партију/лот домаћег сјеменског кромпира на присуство *Ralstonia solanacearum* и *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* у оквиру здравствене контроле производње сјемена кромпира и стручног надзора.

4.1.2. Друге биљке домаћини

Као домаћини фитопатогене бактерије из породице *Solanaceae* (парадајз, паприка, патлиџан и др.) и пеларгонија су укључени у посебни надзор ради утврђивања присуства бактерије *Ralstonia solanacearum* у оквиру надзора других карантинских штетних организама. Ако провјера на присуство бактерије *Ralstonia solanacearum* није показала ништа сумњиво, овај налаз такође улази у финални извјештај. Визуелни преглед парадајза се врши и на присуство *Potato spindle tuber viroid*, а само у случају постојања сумње на заразу потребно је узети узорак и извршити лабораторијску анализу.

Број визуелних прегледа код усјева у производњи парадајза и у производњи расада је 24 у Републици Српској, 24 у Федерацији БиХ и 2 у Брчко дистрикту БиХ.

У случају постојања симптома болести узимају се узорци и шаљу на лабораторијска испитивања могућег присуства *Ralstonia solanacearum* и *Potato spindle tuber viroid*.

4.1.3. Вода и коров *Solanum dulcamara* (разводник, пасквица, горкослат)

Узорковање отпадних вода у прерађивачкој индустрији кромпира или у водотоцима у близини производних парцела кромпира ради лабораторијског прегледа на присуство *Ralstonia solanacearum* врше представници овлашћених институција у складу са планом наведеном у Табели 2.

Узорци воде требају бити узети на мјестима гдје се та вода скупља, а треба узети и узорак отпада (земље) у

контејнеру у који се одлаже отпад. Узима се и узорак земље у економском дворишту прерађивачког објекта.

Прикупљени узорци воде и корова *Solanum dulcamara* (разводник, пасквица, горкослат) ће се у лабораторији тестирати на присуство бактерије *Ralstonia solanacearum*. Приликом узимања узорака треба бити посебно опрезан због могућег налаза коровске биљке *Solanum dulcamara* (разводник, пасквица, горкослат). У случају налаза ових биљака узима се узорак за испитивање латентне инфекције бактеријом *Ralstonia solanacearum*.

Вријеме прегледа: друга половина августа (савјетује се да се у случају потребе узорковање понови након двије седмице).

4.2. Анализа земљишта на коме је узгајан кромпир и друге биљне врсте на присуство карантинских нематода *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* и

При контроли на присуство карантинских нематода *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne fallax*, представници овлашћених институција извршиће узорковање и анализу земљишта на коме је узгајан кромпир и друге биљне врсте.

При опису мјеста узимања узорака (који наводимо у записнику о узимању узорака и пријави узорака) потребно је што детаљније описати мјесто узорковања са обавезним уношењем GPS позиције.

Таб.3. Преглед дистрибуције и броја узорака за лабораторијско испитивање на присуство карантинских нематода *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne fallax* у административним јединицама БиХ по кантонима и регијама**

Регије/Кантон	Парцеле са меркантилним кромпиром	Биље из Прилога I Правилника о мјерама за спречавање ширења и контроле кромпирових цистолитских нематода	Систематска узорковања	Узорци из пакирница и из дистрибуције кромпира	Увоз кромпира***	Укупно
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ						
Унско-сански кантон	5	1	0	1	4	11
Кантон Посавски	2	1	0	1	6	10
Тузлански кантон	5	1	0	1	0	7
Зеничко-добојски кантон	5	1	0	1	0	7
Босанскоподрињски кантон	3	1	0	1	0	5
Средњобосански кантон	8	1	0	1	0	10
Херцеговачко-неретвански кантон	12	1	11	1	2	27
Западно-херцеговачки кантон	11	1	9	1	4	26
Кантон Сарајево	3	1	0	1	0	5
Кантон 10	6	1	0	1	4	12
Укупно:	60	10	20	10	20	120

РЕПУБЛИКА СРПСКА						
Регија Приједор*	5	2	0	1	0	8
Регија Бања Лука*	18	3	10	3	10	44
Регија Добој*	5	1	0	1	2	9
Регија Бијељина*	7	4	0	2	8	21
Регија И. Сарајево*	14	0	10	2	0	26
Регија Требиње*	11	0	0	1	0	12
Укупно:	60	10	20	10	20	120
БРЧКО ДИСТРИКТ БиХ						
Брчко Дистрикт БиХ	14	6	4	4	2	30
Укупно за БиХ:	134	26	44	24	42	270

*Региони су усаглашени са организацијом Инспектората Републике Српске

**Приликом испитивања узорака на присуство карантинских нематода *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne fallax* треба обратити пажњу на евентуално присуство *Ditylenchus destructor* Thorne.

***Укупно планиран број узорака кромпира из увоза за ФБиХ је 20, а планирани број узорака по појединим кантонима је оријентацион и може бити промијењен овисно од френквенције увоза на појединим ГП.

4.2.1. Сјеменски кромпир

Обавезно испитати парцеле за узгој сјеменског кромпира на присуство *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, у оквиру здравствене контроле производње сјемена кромпира и стручног надзора.

Узорковање земље у циљу испитивања на присуство цистолитских кромпирових нематода може бити у јесен текуће године, а податак се могу користити за Програма у наредној години. Носиоци Програма су обавезни доставити Извјештаје за те узорке 15 дана после објаве Програма за наредну годину. Ово узорковање и испитивање има за циљ да произвођачи кромпира могу користити овај налаз прије заснивања, односно пријаве сјеменске производње.

5. ИЗВРШИОЦИ ПОСЕБНОГ НАДЗОРА

Преглед усјева домаћег сјеменског и меркантилног кромпира, преглед парадаја и пеларгонije, као и коровске биљке *Solanum dulcamara* (разводник, пасквица, горкослат), те преглед кртола у складиштима произвођача, узимање узорака и дијагностичко лабораторијска испитивања узетих узорака кромпира (властитих и инспекцијских), парадаја, пеларгонije, коровске биљке *Solanum dulcamara*, воде и земље вршиће овлаштене институције у складу са овлаштењима која су им додијељена. Узимање узорака кромпира из увоза као и вршење прегледа и узорковање кромпира у складиштима прерађивача, односно у дистрибутивним центрима, вршиће фитосанитарни инспектори инспектората ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

6. ЛАБОРАТОРИЈСКЕ АНАЛИЗЕ

6.1. Преглед броја узорака за испитивање латентне инфекције

Преглед броја и распореда узорака за испитивање латентне инфекције на *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* разних категорија кромпира у појединим административним јединицама на цијелокупном подручју Босне и Херцеговине наведен је у Табели 2.

Преглед дистрибуције и броја узорака за лабораторијско испитивање на присуство карантинских нематода *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne fallax* у административним јединицама БиХ по кантонима и регијама наведен је у Табели 3.

6.2. Лабораторијске дијагностичке процедуре

Лабораторијска испитивања узорака вршиће се у складу са одредбама Правилника наведеним у преамбули овог Програма. **Лабораторијски извјештаји, осим резултата анализа, обавезно морају садржавати методе по којима је вршена детекција.**

7. КАРТОГРАФСКИ ПРИКАЗ ПОСЕБНОГ НАДЗОРА

На основу резултата провођења посебног надзора, узорковања и извјештаја из лабораторија биће израђена карта географске дисперзије прегледаних површина и локација узорковања надгледаних карантинских штетних организама кромпира.

Свака локација узорковања треба да је јасно приказана на карти Босне и Херцеговине и да показује мјесто одакле су узети узорци (напомена уз одговарајући систем за поновну идентификацију), уз обавезу кориштења GPS-а.

8. ЕВИДЕНТИРАЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

Сви извршиоци посебног надзора су обавезни доставити Управи извјештај о провођењу Програма посебног надзора у складу са роковима за реализацију појединих фаза.

Сви извршиоци посебног надзора обавезни су благовремено извјештавати Управу и надлежне органе ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине о посебним догађајима током провођења Програма а посебно о свим случајевима откривања (детекције) штетних организама који су предмет посебног надзора.

Извјештај о провођењу Програма на територији ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, извршиоци посебног надзора обавезни су доставити надлежним ентитетским Министарствима за пољопривреду, односно Одјељењу за пољопривреду Владе Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.

Управа, ентитетска министарстава надлежна за пољопривреду, Одјељење за пољопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ и инспекторати ентитета и Брчко дистрикта БиХ сачиниће заједно финални годишњи извјештај.

Финални годишњи Извјештај о провођењу Програма посебног надзора Управа ће прослиједити:

- Савјету министара Босне и Херцеговине на разматрање и усвајање;
- DG SANTE при Европској Комисији.

Финални годишњи Извјештај према Европској Комисији се шаље за период 01.06. текуће године до 31.05. наредне године.

Након усвајања овог Извјештаја Управа ће о истом обавијестити ентитетска министарстава надлежна за пољопривреду, Одјељење за пољопривреду Владе Брчко дистрикта БиХ и инспекторате ентитета и Брчко дистрикта БиХ.

9. ФИНАНСИРАЊЕ

Провођење Програма посебног надзора, који проводе надлежни органи ентитета и Брчко дистрикта БиХ, у производњи финансира се из буџета ентитета и Брчко дистрикта БиХ. Трошкове анализе узорака из увоза, сноси увозник.

Уколико ентитети и Брчко дистрикт БиХ, ради обезбјеђивања средстава у буџету, доносе програм за своје административно подручје исти треба бити усклађен са овим Програмом.

10. ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ

Само у случају постојања сумње на присуство (инфекција/инфестација) штетним организмима *Synchytrium endobioticum* узročника болести рака кромпира, *Potato spindle tuber viroid*, вретенасте кртоле кромпира и *Ditylenchus destructor* Thome, носиоци надзора предлажу измјену и допуну програму у том дијелу. Измјене и допуне ће бити донешене по истој процедури као и Програм.

Број узорака који је предвиђен програмом надзора не може се мијењати из једне фазе у другу. Број узорака наведен у табели 1, 2 и 3 је минималан број, а уколико се процијени да је потребно узмеће се већи број узорака.

11. ПРИЛОЗИ

11.1. Упутство о обављању фитосанитарног прегледа ускладишеног меркантилног кромпира (Прилог I)

11.2. Ток визуелног прегледа (Прилог II)

11.3. Записник за посебан надзор кромпира (Прилог III)

11.4. Табела 1. - Образац евиденције (за сваки карантински штетни организам посебно на кромпиру) (Прилог IV)

11.5. Табела 2. - Образац евиденције о контролисаним произвођачима (Прилог V)

11.6. Табела 3. - Образац евиденције о контроли у дистрибутивним центрима (контролисани) (Прилог VI)

11.7. Образац 1. Укупни резултати систематичног истраживања прстенасте трулежи *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* у 2019. години.

Образац 2. Укупни резултати систематичног истраживања смеђе трулежи *Ralstonia solanacearum* у 2019. години (Прилог VII)

Број 06-02-2-54-9/19
21. марта 2019. године
Сарајево

Директор
Др **Горан Перковић**, с. р.

ПРИЛОГ I

УПУТСТВО О ОБАВЉАЊУ ФИТОСАНИТАРНОГ ПРЕГЛЕДА МЕРКАНТИЛНОГ КРОМПИРА

Све овлаштене институције у поступку фитосанитарног прегледа меркантилног кромпира на подручју свог дјеловања, као и фитосанитарни инспектори у дистрибутивним центрима, дужни су проводити слиједеће активности:

1. Визуелни преглед

- a) Начин прегледа - визуелни преглед кртола кромпира на присуство карактеристичних симптома карантинских штетних организама кромпира се обавља на слиједећи начин:
  - i) ток прегледа - опис тока прегледа наведен је у Прилогу II;
- b) шема за формирање узорка меркантилног кромпира на присуство карантинских штетних организама је прописана у Инструкцији за узорковање и здравствени преглед кромпира ("Службени гласник БиХ", број 63/13)
- c) Јединица прегледа у магацину и дистрибутивном центру је лот.
- d) Записник из Прилога III се односи на ЗАПИСНИК ЗА ПОСЕБАН НАДЗОР КРОМПИРА (пољски прегледи, преглед кртола и узорковање кртола за лабораторијску анализу) обиљежава се вашим бројем.

- e) Начин попуњавања Табеле 1 из Прилога III. Колона визуелни преглед и пресијецање кртола се увијек попуњава са - да. Колона узорковање за лабораторијску анализу се попуњава на слиједећи начин:
- не - уколико није било карактеристичних симптома;
  - да - уколико је било карактеристичних симптома и то само за онај штетни организам на који се симптоми односе (број извјештаја лабораторије уписује се само за тај штетни организам), и
  - да - за *Ralstonia solanacearum* и *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* у табели уколико се узоркује на присуство латентне инфекције. У случају узорковања на присуство латентне инфекције, то се додаје и у напомену.
- f) Вријеме прегледа - октобар;
- g) Мјесто прегледа:
- Складиште произвођача меркантилног кромпира (овлаштене институције);
  - Дистрибутивни центри (фитосанитарни инспектори);
- h) Предмет прегледа: При фитосанитарном прегледу прати се присуство карактеристичних симптома које проузрокују слиједећи карантински штетни организми:
- Фитопатогене бактерије: *Ralstonia solanacearum* и *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*.
  - Нематодe: *Globodera rostochiensis* (Woll.) и *Globodera pallida* (Stone) *Meloidogyne chitwoodi* и *Meloidogyne fallax*
  - Фитопатогена гљива: *Synchytrium endobioticum* и вириод *Potato spindle tuber viroid*

2. Евиденције за базу података

Након завршетка Програма посебног надзора попуњене табеле у електронској форми је потребно доставити Управи, на е-маил: infouprava@uzzb.gov.ba

Рок за завршетак наведених послова је 31. децембар 2019. године.

3. Лабораторијска анализа

- a) Лабораторијска анализа меркантилног кромпира у случају сумње на присуство карантинских штетних организама:

- У случају сумње на присуство карантинских штетних организама формирати узорак од кртола са симптомима, који се просљеђује у овлаштenu лабораторију на анализу.
- Лабораторијска анализа меркантилног кромпира на присуство латентне инфекције карантинских бактерија *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* према плану програма посебног надзора:
  - Обавезно узорковање и лабораторијска анализа 200 кртола на присуство латентних инфекција карантинских бактерија.
- Лабораторијска анализа у случају сумње на присуство карантинских нематода:
  - У случају сумње на присуство карантинских нематода потребно је формирати узорак од кртола са симптомима који се просљеђују на анализу у овлаштenu лабораторију.

ПРИЛОГ II ТОК ВИЗУЕЛНОГ ПРЕГЛЕДА

1. **Узети кртоле на начин прописан** у Инструкцији за узорковање и здравствени преглед кромпира ("Службени гласник БиХ", број 63/13).

2. **Формирати узорак од 200 кртола**

- Напомена: Приликом узимања узорка руководити се првенствено узимањем кртола са карактеристичним симптомима уз допуну до потребног броја (200) са кртолама без симптома.

3. **Извршити визуелни преглед сваког узорка од 200 кртола** на присуство симптома карантинских штетних организама, те издвојити све кртоле са симптомима.

4. **Пресијецање кртола:** Све кртоле са симптомима за које се сумња да имају симптоме болести у унутрашњем дијелу кртолу треба пресећи. Уколико таквих кртола нема потребно је пресијецати кртоле без симптома до броја од 200 кртола.

5. **У случају утврђивања карактеристичних симптома** карантинских штетних организама потребно је хитно обавјестити надлежног фитосанитарног инспектора, који ће формирати узорак од кртола с карактеристичним симптомима и осигурати њихов транспорт до овлаштене лабораторије.

ПРИЛОГ III

**ЗАПИСНИК ЗА ПОСЕБАН НАДЗОР КРОМПИРА
(пољски прегледи, преглед кртола и узорковање кртола за лабораторијску анализу)**

Број: бр. регије-бр. службе – фаза (I, II, III, IV i V) – ваш број/подбројеви лотова/година

Нпр. 01–01а- III-10/1,2,3,4,5,6,7..../2019.

Датум:

Шифре узорка:

Подаци о произвођачу/складиштару

Назив:	
Адреса:	
Телефон:	
Број пољопривредног газдинства:	

Подаци о усјеву:

Регион/Кантон:	
Општина:	
Катастарска општина:	
Потес:	
Прегледана површина :	
Поријекло усјева:	
Заливни систем:	
GPS координате:	
Меркантилни кромпир/сорта	
Сјеменски кромпир/сорта	
Остали узорци	

Подаци о магацину

Регион/Кантон:	
Општина:	
Врста магацина:	
Капацитет магацина:	
Број лотова у магацину:	
Сорте:	
Доспијевање отпадних вода из магацина у водотокове	
Меркантилни кромпир/сорта	
Сјеменски кромпир/сорта	
Прегледана количина лота	
Подброј лота	

Табела 1.

Карантински организми	Визуелни преглед и пресијецање кртола (да/не)	Утврђени карактеристични симптоми (да/не)	Узорковање за лаб. анализу (да/не)
<i>Ralstonia solanacearum</i>	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐
<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedonicus</i>	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐
<i>Globodera rostochiensis</i> i <i>Globodera pallida</i>	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐
<i>Meloidogyne chitwoodi</i> i <i>Meloidogyne fallax</i>	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐
Остали штетни организми	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐	да ☐ не ☐

Примједбе:

Одговорно лице
произвођач/дистрибутивни центар

Овлаштено лице
за фитосанитарни преглед

ПРИЛОГ V

ТАБЕЛА 3. - Произвођачи

Подаци о произвођачу						Подаци о магацину					
Редни број	БШ	Произвођач	Кантон/регија	Општина	Мјесто	Локација (Насељено мјесто)	Капацитет (т)	Локација смјештаја отпада из магацина	Достијевање отпадних вода из магацина у водотокове (да/не)	Намијењено промету (да/не)	Намијењено сјетви

Подаци о прегледу магацина						
Датум прегледа	Прегледана количина лота	Сорта	Визуелни преглед и пресијецање 200 крстола	Узорковање за лаб. анализу (да / не)	Извјештај	Здравствено исправно да/не

ПРИЛОГ VI

ТАБЕЛА 4. - Дистрибутивни центри

Општи подаци о дистрибутивном центру				Поријекло меркантилног кромпира у дистрибутивном центру					Укупна запримљена количина	Излаз (намјена)	
Редни број	Назив	Сједиште	Одговорно лице	Домаћа производња			Увоз			Домаће тржиште	Извоз
				Произвођач	Адреса	Број потврде о пријему	Земља поријекла	Количина			

Подаци о прегледу у дистрибутивном центру					
Прегледана количина лота	Сорте	Визуелни преглед и пресијецање 200 кр тгла	Узорковање за лабораторијску анализу (да/не)	Извјештај анализе	Здравствено исправно да/не

ПРИЛОГ VII

Образак 1: Укупни резултати систематичног истраживања прстенасте трулежи *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* 2019. години. Само за кромпир који се производи у Босни и Херцеговини

Реггија	Категорија кромпира	Укупна површина узгоја (ha)	Лабораторијска испитивања						Инспекцијски преглед (кргола ²)					
			Број узорака	Број лотова	Величина лотова (кг или ha)	Период а лотова узорковања	Број позитивних налаза		Број испитаних узорака	Величина узорка	Број позитивних узорака ³			
							Узорци	Логови						
	Сјеме предосновно													
	Сјеме основно													
	Цертифицирано сјеме													
	Сјеме (Остало ¹) (навести)													
	Меркантилни													
	Индустријски													
	Остало ¹) (навести)													

¹) За земље у којима постоји епидемија, било би нпр. значајно навести, одвојено од опћих истраживања, количину узорака за испитивање или праћење епидемија.

²) Треба схватити као макроскопски преглед, кргола укључујући и њихове резнице.

³) Треба схватити као: уочени симптоми, узет узорак и лабораторијски потврђен

Образак 2: Укупни резултати систематичног истраживања **семеје груљежи *Ralstonia solanacearum*** 2019. години
Само за кромпир који се производи у Босни Херцеговини

Регија	Категорија кромпира	Укупна површина узгоја (ha)	Лабораторијска испитивања						Инспекцијски преглед кртола ²⁾			
			Број узорака	Број лотова	Величина лотова (у тунорковања или ha)	Периода (у тунорковања)	Број позитивних налаза	Број испитаних узорака	Величина узорка	Број позитивних узорака ³⁾		
						Узорци		Лотови				
	Сјеме предосновно											
	Сјеме основно											
	Цертифицирано сјеме											
	Сјеме Остало ¹⁾ (навести)											
	Меркантилни											
	Индустријски											
	Остало ¹⁾ (навести)											

¹⁾ За земље у којима постоји епидемија, било би нпр. значајно навести, одвојено од општих истраживања, количину узорака за испитивање или праћење епидемија.

Na osnovu člana 86. stav (2) Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", 23/03), člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), člana 5. stav (1) Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krompirovih cistolikih nematoda ("Službeni glasnik BiH", broj 98/12), člana 3. stav (1) tačka a) Pravilnika o provođenju sistemske kontrole i preduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole smeđe truleži krompira i bakterijalnog uvenuća na krompiru i paradajzu prouzrokovanih bakterijom *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.* ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09) i člana 3. stav (1) Pravilnika o provođenju sistemske kontrole i preduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole prstenaste truleži gomolj krompira koju uzrokuje bakterija *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al.* ssp. *sepedonicus* (Spieckermann *et* Kotthoff) Davis *et al.* ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09), člana 5. Pravilnika o mjerama za sprječavanje unošenja i širenja uzročnika bolesti vretenaste krtle krompira – *Potato spindle tuber viroid* ("Službeni glasnik BiH", broj 30/13) Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, u saradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

**PROGRAM
POSEBNOG NADZORA (SISTEMSKE KONTROLE)
KARANTINSKIH ŠETNIH ORGANIZAMA NA
KROMPIRU U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2019.
GODINU**

1. UVOD

Jedna od obaveza Uprave Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja i nadležnih organa entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je provođenje posebnog nadzora pod kojim se podrazumijeva sistematsko prikupljanje i čuvanje podataka o prisutnosti štetnih organizama, praćenje i implementacija programa, a uključuje inspeksijske preglede, praćenje zdravstvenog stanja bilja i sistematsko istraživanje nad zaraženim, ugroženim i nezaraženim područjima.

Ova obaveza proističe iz Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03) (u daljnjem tekstu: Zakon), Pravilnika o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i reguliranih objekata ("Službeni glasnik BiH", broj 48/13), Pravilnika koji regulišu zdravlje krompira (koji su navedeni u preambuli ovog Programa), kao i Međunarodne konvencije o zaštiti bilja.

Bosna i Hercegovina je u svoje fitosanitarno zakonodavstvo ugradila odredbe iz direktiva i odluka EU kojima se propisuje obaveza praćenja određenih štetnih organizama na krompiru, način njihova praćenja, kao i provedba određenih fitosanitarnih mjera.

Uvažavajući pomenute obaveze, a prije svega radi zaštite domaće poljoprivredne proizvodnje, od 2011. godine u kontinuitetu se provodi poseban nadzor nad određenim štetnim organizmima na krompiru, a na osnovu odobrenih godišnjih programa.

2. CILJEVI POSEBNOG NADZORA

Poseban nadzor se provodi s ciljem utvrđivanja prisustva, odnosno odsustva karantinskih štetnih organizama na krompiru na mjestima ulaska pošiljki krompira koje se uvoze u BiH, te na mjestima proizvodnje sjemenskog i merkantilnog krompira, distributivnim centrima i mjestima skladištenja.

U osiguranju postizanja postavljene cilja, posebnim nadzorom, istražiti će se šire područje, odnosno lokaliteti, na kojima se u BiH uzgaja krompir kako bi se odredio status istraživanog područja u odnosu na ciljane organizme, te

utvrdila moguća putanja njihovog ulaska i/ili širenja u BiH. Bitan cilj posebnog nadzora je i ispunjavanje fitosanitarnih uslova za proizvodnju, premještanje i posebno izvoz krompira.

3. MJESTO I PREDMET NADZORA

Poseban nadzor, radi detekcije karantinskih štetnih organizama na krompiru, provodiće se na cijeloj teritoriji BiH. Posebni nadzor i provođenje mjera provodit će nadležni organi entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u koordinaciji i saradnji s Upravom i druge institucije koje ovlasti Uprava.

Odabir odgovarajućih lokacija vršit će se na osnovu biologije ciljanih štetnih organizama, klimatske pogodnosti za njihov razvoj, geografske distribucije i veličine komercijalnih proizvodnih područja krompira kao glavne biljke domaćina i zastupljenih sorti. Vrijeme vršenja nadzora odredit će se na osnovu životnih ciklusa ciljanih štetnih organizama, njihove biologije i fenologije biljaka domaćina.

Posebnim nadzorom, osim krompira, obuhvatit će se i druge biljke domaćini ciljanih štetnih organizama (gajene i samonikle), te zemljište na kojem se proizvode ili rastu i voda koja se koristi za navodnjavanje i otpadne vode iz prerađivačkih kapaciteta. Ostale biljke domaćini bit će obuhvaćene nadzorom, postupkom slučajnog uzorkovanja ili ukoliko se prilikom vršenja pregleda uoče simptomi koji upućuju na moguću zarazu ciljanim štetnim organizmima.

4. PODRUČJE I METOD RADA

Područje rada su mjesta ulaska, proizvodnje, prerade i distribucije krompira u BiH. Nadzorom će biti obuhvaćena mjesta ulaska pošiljki krompira na graničnim prijelazima, kao mogućeg puta unošenja karantinskih štetnih organizama u BiH, kao i mjesta na kojima se krompir uzgaja (zemlja i usjevi za proizvodnju sjemenskog i merkantilnog krompira) i prostori u kojima se doraduje, čuva i skladišti.

Poseban nadzor nad prisustvom karantinskih štetnih organizama u sjemenskom i merkantilnom krompiru odvija se u fazama:

I Faza - Uzorkovanje zemlje u cilju ispitivanja na prisustvo cistolikih krompirovih nematoda nakon vađenja gomolja krompira, a prije zasnivanja sjemenske proizvodnje krompira

II Faza - Pregled krompira u vegetaciji (od početka juna)

III Faza - Pregled gomolja krompira prilikom vađenja (maj - oktobar)

IV Faza - Pregled gomolja krompira u magacinima proizvođača (oktobar)

V Faza - Pregled gomolja krompira u distributivnim centrima i zbirnim magacinima prerađivača (oktobar).

Planirani broj zvaničnih uzoraka i geografski raspored za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* iz uvoza dat je u Tabeli 1.

Planirani broj i geografski raspored za vizuelni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u domaćem merkantilnom krompiru kao i vode i korovske biljke *Solanum dulcamara* dat je u Tabeli 2.

U oviru vizuelnih pregleda na prisustvo simptoma latentne infekcije fitopatogenim bakterijama *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, vrši se i vizuelni pregled na prisustvo simptoma infekcije fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum* uzročnika bolesti raka krompira i *Potato spindle tuber viroid*, vretenaste gomolja krompira.

Uzorkovanje se vrši u skladu sa Instrukcijom za uzorkovanje i zdravstveni pregled krompira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).

Samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum* i *Potato spindle tuber viroid* potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu*.

Prilikom pregleda i uzimanja uzoraka iz uvoza treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Epitrix spp.* posebno na pošiljkama krompira gdje je zemlja porijekla Portugal i Španija gdje je otkriven ovaj štetni organizam. U slučaju postojanja očiglednih simptoma potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

4.1. Analiza gomolja krompira na prisustvo *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus*

Tab. 1. Distribucija broja zvaničnih uzoraka za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* iz uvoza

Uzorci	FBiH	R. Srpska	Brčko Distrikt
Uvezeni sjemenski krompir	14	14	2
Uvezeni merkantilni krompir	14	14	2
Ukupno:	28	28	4
UKUPNO ZA BIH	60		

Tab. 2. Pregled distribucije i broja uzoraka za vizuelni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* u domaćem merkantilnom krompiru kao i vode i korovske biljke *Solanum dulcamara* u pojedinačnim administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama

Regije/Kanton	Samo vizuelni pregled (broj)	Pregled sa uzorkovanjem radi testiranja latentne infekcije (broj)	Uzorkovanje merkantilnog krompira u skladištima proizvođača/trgovci (broj)	Domaći merkantilni krompir distributivni centri i prodajna mjesta	Voda, otpadne vode i korov <i>Solanum dulcamara</i> *
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE					
Unsko-sanski kanton	7	2	5		
Kanton Posavski	3	2	3		
Tuzlanski kanton	7	3	17		
Zeničko-dobojski kanton	7	3	14		
Bosansko-podrinjski kanton	5	2	8		
Srednjobosanski kanton	9	5	22		
Hercegovačko-neretvanski kanton	8	9	10***		
Zapadno-hercegovački kanton	9	9	10***		
Kanton Sarajevo	3	2	6		
Kanton 10	8	5	22		
Ukupno:	66	42	117	35	9
REPUBLIKA SRPSKA					
Regija Prijedor**	6	3	7		
Regija Banja Luka**	18	6	53		
Regija Dobojski**	6	2	9		
Regija Bijeljina**	10	5	18		
Regija I. Sarajevo**	18	6	38		
Regija Trebinje**	8	3	9		
Ukupno:	66	25	134	35	9
BRČKO DISTRIKT BIH					
Brčko Distrikt BiH	8	5	0	2	2

Ukupno za BiH:	140	72	251	72	20
UKUPNO UZORAKA	415				

*Od planiranog ukupnog broja uzoraka obavezno je uzeti najmanje po 2 uzorka otpadnih voda u prerađivačkim centrima u različitim vremenskim intervalima u skladu sa procjenom rizika na osnovu dinamike uvoza krompira u te prerađivačke kapacitete

**Regioni su usaglašeni s organizacijom Inspektorata Republike Srpske

*** Veći broj uzoraka u polju u ova dva kantona je zbog toga što se mladi krompir ne skladišti nego odmah ide u prodaju

4.1.1. Sjemenski krompir

Obavezno uraditi vizuelne preglede (1% od ukupne površine). Obavezno ispitati svaku partiju/lot domaćeg sjemenskog krompira na prisustvo *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krompira i stručnog nadzora.

4.1.2. Druge biljke domaćini

Kao domaćini fitopatogene bakterije bilje iz porodice *Solanacea* (paradajz, paprika, patlidžan i dr.) i pelargonija su uključene u posebni nadzor prisustva bakterije *Ralstonia solanacearum* u okviru nadzora drugih karantinskih štetnih organizama. Ako provjera na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum* nije pokazala ništa sumnjivo, ovaj nalaz također ulazi u finalni izvještaj. Vizuelni pregled paradajza se vrši i na prisustvo *Potato spindle tuber viroid*, a samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

Broj vizuelnih pregleda kod usjeva u proizvodnji paradajza i u proizvodnji presadnica je 24 u Republici Srpskoj, 24 u Federaciji BiH i 2 u Brčko distriktu BiH.

U slučaju postojanja simptoma bolesti uzimaju se uzorci i šalju na laboratorijska ispitivanja mogućeg prisustva *Ralstonia solanacearum* i *Potato spindle tuber viroid*.

4.1.3. Voda i korov *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat)

Uzorkovanje otpadnih voda u prerađivačkoj industriji krompira i u vodotocima u blizini proizvodnih parcela krompira radi laboratorijskog pregleda na prisustvo *Ralstonia solanacearum* vrše predstavnici ovlaštenih institucija u skladu sa planom navedenim u Tabeli 2.

Uzorci vode trebaju biti uzeti na mjestima gdje se ta voda skuplja, a treba uzeti i uzorak otpada (zemlje) u kontejneru u koji se odlaže otpad. Uzima se i uzorak tla u ekonomskom dvorištu prerađivačkog objekta.

Prikupljeni uzorci vode i korova *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat) će se u laboratoriji testirati na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum*. Prilikom uzimanja uzoraka treba biti posebno oprezan u pogledu mogućeg nalaza korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat). U slučaju nalaza ovih biljaka uzima se uzorak za ispitivanje latentne infekcije bakterijom *Ralstonia solanacearum*.

Vrijeme pregleda: druga polovina avgusta (savjetuje se da se u slučaju potrebe uzorkovanje ponovi nakon dvije sedmice).

4.2. Analiza zemljišta na kojem je uzgajan krompir i druge biljne vrste na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi*

Pri kontroli na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax*, predstavnici ovlaštenih institucija će izvršiti uzorkovanje i analizu zemljišta na kojem je uzgajan krompir i druge biljne vrste.

Pri opisu mjesta uzimanja uzoraka (koji navodimo u zapisniku o uzimanju uzoraka i prijavi uzoraka) potrebno je što detaljnije opisati mjesto uzorkovanja sa obaveznim unošenjem GPS pozicije.

Tab.3. Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama**

Regije/Kanton	Parcele sa merkantilnim krompirom	Bilje iz Priloga I Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krompirovih cistolikih nematoda	Sistematska uzorkovanja	Uzorci iz pakirnic a i iz distribucije krompira	Uvoz krompira***	Ukupno
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE						
Unsko-sanski kanton	5	1	0	1	4	11
Kanton Posavski	2	1	0	1	6	10
Tuzlanski kanton	5	1	0	1	0	7
Zeničko-dobojski kanton	5	1	0	1	0	7
Bosanskohercegovački kanton	3	1	0	1	0	5
Srednjobosanski kanton	8	1	0	1	0	10
Hercegovačko-neretvanski kanton	12	1	11	1	2	27
Zapadnohercegovački kanton	11	1	9	1	4	26
Kanton Sarajevo	3	1	0	1	0	5
Kanton 10	6	1	0	1	4	12
Ukupno:	60	10	20	10	20	120
REPUBLIKA SRPSKA						
Regija Prijedor*	5	2	0	1	0	8
Regija Banja Luka*	18	3	10	3	10	44
Regija Dobojski*	5	1	0	1	2	9
Regija Bijeljina*	7	4	0	2	8	21
Regija I. Sarajevo*	14	0	10	2	0	26
Regija Trebinje*	11	0	0	1	0	12
Ukupno:	60	10	20	10	20	120
BRČKO DISTRIKT BiH						
Brčko Distrikt BiH	14	6	4	4	2	30
Ukupno za BiH:	134	26	44	24	42	270

*Regioni su usaglašeni sa organizacijom Inspektorata Republike Srpske

**Prilikom ispitivanja uzoraka na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Ditylenchus destructor* Thorne.

***Ukupno planiran broj uzoraka krompira iz uvoza za FBiH je 20, a planirani broj uzoraka po pojedinim kantonima je orijentacion i može biti promijenjen ovisno od frekvencije uvoza na pojedinim GP.

4.2.1. Sjemenski krompir

Obavezno ispitati parcele za uzgoj sjemenskog krompira na prisustvo *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krompira i stručnog nadzora.

Uzorkovanje zemlje u cilju ispitivanja na prisustvo cistolikih krompirovih nematoda može biti u jesen tekuće godine, a podaci se mogu koristiti za Program u narednoj godini. Nosioci Programa su obavezni dostaviti Izvještaje za te uzorke 15 dana poslije objave Programa za narednu godinu.

Ovo uzorkovanje i ispitivanje ima za cilj da proizvođači krompira mogu koristiti ovaj nalaz prije zasnivanja, odnosno prijave sjemenske proizvodnje.

5. IZVRŠITELJI POSEBNOG NADZORA

Pregled usjeva domaćeg sjemenskog i merkantilnog krompira, pregled paradajza i pelargonije, kao i korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat), te pregled gomolja u skladištima proizvođača, uzimanje uzoraka i dijagnostičko laboratorijska ispitivanja uzetih uzoraka krompira (vlastitih i inspeksijskih), paradajza, pelargonije, korovske biljke *Solanum dulcamara* vode i zemljišta vršit će ovlaštene institucije u skladu sa ovlaštenjima koja su im dodijeljena.

Uzimanje uzoraka krompira iz uvoza kao i vršenje pregleda i uzorkovanje krompira u skladištima preradivača, odnosno u distributivnim centrima, vršit će fitosanitarni inspektor inspektorata entiteta i Brčko distrikta BiH.

6. LABORATORIJSKE ANALIZE

6.1. Pregled broja uzoraka za ispitivanje latentne infekcije

Pregled broja i rasporeda uzoraka za ispitivanje latentne infekcije sa *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* raznih kategorija krompira u pojedinim administrativnim jedinicama na cjelokupnom području Bosne i Hercegovine naveden je u Tabeli 2.

Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama naveden je u Tabeli 3.

6.2. Laboratorijske dijagnostičke procedure

Laboratorijska ispitivanja uzoraka vršit će se u skladu sa odredbama Pravilnika navedenim u preambuli ovog Programa. **Laboratorijski izvještaji, osim rezultata analiza, obavezno moraju sadržavati metode po kojima je vršena detekcija.**

7. KARTOGRAFSKI PRIKAZ POSEBNOG NADZORA

Na osnovu rezultata provođenja posebnog nadzora, uzorkovanja i izvještaja iz laboratorija bit će izrađena karta geografske disperzije pregledanih površina i lokacija uzorkovanja nadziranih karantinskih štetnih organizama krompira.

Svaka lokacija uzorkovanja treba da je jasno prikazana na karti Bosne i Hercegovine i da pokazuje mjesto odakle su uzeti uzorci (napomena uz odgovarajući sistem za ponovnu identifikaciju), uz obavezu korištenja GPS-a.

8. EVIDENTIRANJE I IZVJEŠTAVANJE

Svi izvršioc posebnog nadzora su obavezni dostaviti Upravi izvještaj o provedenom Programu posebnog nadzora u skladu sa rokovima za realizaciju pojedinih faza.

Svi izvršioc posebnog nadzora obavezni su blagovremeno izvještavati Upravu i nadležne organe entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine o posebnim događajima tokom provođenja Programa, a posebno o svim slučajevima otkrivanja (detekcije) štetnih organizama koji su predmet posebnog nadzora.

Izvještaj o provođenju Programa na teritoriji entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, izvršioc posebnog nadzora obavezni su dostaviti nadležnim entitetskim ministarstvima za poljoprivredu, odnosno Odjelu za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Uprava, entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorati entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine sačinat će zajedno finalni godišnji izvještaj.

Finalni godišnji Izvještaj o provođenju Programa posebnog nadzora Uprava će proslijediti:

- Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na razmatranje i usvajanje;
- DG SANTE pri Evropskoj Komisiji.

Finalni godišnji Izvještaj prema Evropskoj Komisiji se šalje za period 01.06. tekuće godine do 31.05. naredne godine.

Nakon usvajanja ovog Izvještaja Uprava će o istom obavijestiti entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorate entiteta i Brčko distrikta BiH.

9. FINANSIRANJE

Provođenje Programa posebnog nadzora, koji provode nadležni organi entiteta i Brčko distrikta BiH, u proizvodnji finansira se iz budžeta entiteta i Brčko distrikta BiH. Troškove analize uzoraka iz uvoza, snosi uvoznik.

Ukoliko entiteti i Brčko distrikt BiH, radi obezbjeđivanja sredstava u budžetu, donose program za svoje administrativno područje isti treba biti usklađen sa ovim Programom.

10. POSEBNE ODREDBE

Samo u slučaju postojanja sumnje na prisustvo (infekcija/infestacija) štetnim organizmima *Synchytrium endobioticum* uzročnika bolesti raka krompira, *Potato spindle tuber viroid*, vretenastog gomolja krompira i *Ditylenchus destructor* Thorne, nosioci nadzora predlažu izmjenu i dopunu program u tom dijelu. Izmjene i dopune će biti donešene po istoj proceduri kao i Program.

Broj uzoraka koji je predviđen programom nadzora ne može se mijenjati iz jedne faze u drugu. Broj uzoraka naveden u tabeli 1, 2 i 3 je minimalan broj, a ukoliko se procijeni da je potrebno uzet će se veći broj uzoraka.

11. PRILOZI

11.1. Uputa o obavljanju fitosanitarnog pregleda uskladištenog merkantilnog krompira (Prilog I)

11.2. Tok vizuelnog pregleda (Prilog II)

11.3. Zapisnik za poseban nadzor krompira (Prilog III)

11.4. Tabela 1. - Obrazac evidencije (za svaki karantinski štetni organizam posebno u krompiru) (Prilog IV)

11.5. Tabela 2. - Obrazac evidencije o kontrolisanim proizvođačima (Prilog V)

11.6. Tabela 3. - Obrazac evidencije o kontroli u distributivnim centrima (kontrolisani) (Prilog VI)

11.7. Obrazac 1. Ukupni rezultati sistematičnog istraživanja prstenaste truleži *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u 2019. godini.

Obrazac 2. Ukupni rezultati sistematičnog istraživanja smeđe truleži *Ralstonia solanacearum* u 2019. godini (Prilog VII)

Broj 06-02-2-54-9/19

21. marta 2019. godine
Sarajevo

Direktor

Dr. Goran Perковиć, s. r.

PRILOG I

UPUTA

O OBAVLJANJU FITOSANITARNOG PREGLEDA MERKANTILNOG KROMPIRA

Sve ovlaštene institucije u postupku fitosanitarnog pregleda merkantilnog krompira na području svog djelovanja, kao i fitosanitarni inspektori u distributivnim centrima, dužni su provoditi slijedeće aktivnosti:

1. Vizuelni pregled

- a) Način pregleda - vizuelni pregled gomolja krompira na prisustvo karakterističnih simptoma karantinski

štetnih organizama krompira se obavlja na slijedeći način:

- i) tok pregleda - opis toka pregleda naveden je u Prilogu II;
- ii) šema za formiranje uzorka merkantilnog krompira na prisustvo karantinskih štetnih organizama je propisana u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krompira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).
- b) Jedinica pregleda u magacinu i distributivnom centru je lot.
- c) Zapisnik iz Priloga III se odnosi na ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KROMPIRA (poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu) obilježava se vašim brojem.
- d) Način popunjavanja Tabele 1 iz Priloga III. Kolona vizuelni pregled i presijecanje gomolja se uvijek popunjava sa - da. Kolona uzorkovanje za laboratorijsku analizu se popunjava na slijedeći način:
  - i) ne - ukoliko nije bilo karakterističnih simptoma;
  - ii) da - ukoliko je bilo karakterističnih simptoma i to samo za onaj štetni organizam na koji se simptomi odnose (broj izvještaja laboratorije upisuje se samo za taj štetni organizam), i
  - iii) da - za *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*. u tabeli ukoliko se uzorkuje na prisustvo latentne infekcije. U slučaju uzorkovanja na prisustvo latentne infekcije, to se dodaje i u napomeni.
- e) Vrijeme pregleda: - oktobar;
- f) Mjesto pregleda:
  - i) Skladište proizvođača merkantilnog krompira (ovlaštene institucije);
  - ii) Distributivni centri (fitosanitarni inspektori);
- g) Predmet pregleda: Pri fitosanitarnom pregledu prati se prisustvo karakterističnih simptoma koje prouzrokuju slijedeći karantinski štetni organizmi:
  - i) Fitopatogene bakterije: *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*.
  - ii) Nematode: *Globodera rostochiensis* (Woll.) i *Globodera pallida* (Stone) *Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax*.
  - iii) Fitopatogena gljiva *Synchytrium endobioticum* i viroid *Potato spindle tuber viroid*.

2. Evidencije za bazu podataka

Nakon završetka Programa posebnog nadzora popunjene tabele u elektronskoj formi je potrebno dostaviti Upravi, na e-mail: infouprava@uzzb.gov.ba

Rok za završetak navedenih poslova je 31. decembar 2019. godine.

3. Laboratorijska analiza

- a) Laboratorijska analiza merkantilnog krompira u slučaju sumnje na prisustvo karantinskih štetnih organizama:
  - i) U slučaju sumnje na prisustvo karantinskih štetnih organizama formirati uzorak od gomolja sa simptomima, koji se prosljeđuje u ovlaštenu laboratoriju na analizu.
- b) Laboratorijska analiza merkantilnog krompira na prisustvo latentne infekcije karantinskih bakterija *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* prema planu programa posebnog nadzora:

- i) Obavezno uzorkovanje i laboratorijska analiza 200 gomolja na prisustvo latentnih infekcija karantinskih bakterija.
- c) Laboratorijska analiza u slučaju sumnje na prisustvo karantinskih nematoda:
  - i) U slučaju sumnje na prisustvo karantinskih nematoda potrebno je formirati uzorak od gomolja sa simptomima koji se prosljeđuje na analizu u ovlaštenu laboratoriju.

PRILOG II**TOK VIZUELNOG PREGLEDA**

1. **Uzeti gomolje na način propisan** u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krompira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).
2. **Formirati uzorak od 200 gomolja.**
  - Napomena: Prilikom uzimanja uzorka rukovoditi se prvenstveno uzimanjem gomolja sa karakterističnim

- simptomima uz dopunu do potrebnog broja (200) sa gomoljima bez simptoma.
3. **Izvršiti vizuelni pregled svakog uzorka od 200 gomolja** na prisustvo simptoma karantinskih štetnih organizama, te izdvojiti sve krtole sa simptomima.
  4. **Presijecanje gomolja:** Sve gomolje sa simptomima za koje se sumnja da imaju simptome bolesti u unutrašnjem dijelu gomolja treba presjeći. Ukoliko takvih gomolja nema potrebno je presijecati gomolje bez simptoma do broja od 200 gomolja.
  5. **U slučaju utvrđivanja karakterističnih simptoma** karantinskih štetnih organizama potrebno je hitno obavjestiti nadležnog fitosanitarnog inspektora, koji će formirati uzorak od gomolja s karakterističnim simptomima i osigurati njihov transport do ovlaštene laboratorije.

PRILOG III

**ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KROMPIRA
(poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu)**

Broj: br. regije-br. službe - faza (I, II, III, IV i V) – vaš broj/podbrojevi lotova/godina
Npr.: 01-01a- III-10/1,2,3,4,5,6,7..../2019.

Datum:

Šifre uzorka:

Podaci o proizvođaču/skladištaru

Naziv:	
Adresa:	
Telefon:	
Broj poljoprivrednog gazdinstva:	

Podaci o usjevu

Region/Kanton:	
Općina:	
Katastarska općina:	
Potes:	
Pregledana površina :	
Porijeklo usjeva:	
Zalivni sistem:	
GPS koordinate:	
Merkantilni krompir/sorta	
Sjemenski krompir/sorta	
Ostali uzorci	

Podaci o magacinu

Region/Kanton:	
Općina:	
Vrsta magacina:	
Kapacitet magacina:	
Broj lotova u magacinu:	
Sorte:	
Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove	
Merkantilni krompir/sorta	
Sjemenski krompir/sorta	
Pregledana količina lota	
Podbroj lota	

Tabela 1.

Karantinski organizmi	Vizuelni pregled i presijecanje gomolja (da/ne)	Utvrđeni karakteristični simptomi (da/ne)	Uzorkovanje za lab. analizu (da/ne)
<i>Ralstonia solanacearum</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>sepedonicus</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Globodera rostochiensis</i> i <i>Globodera pallida</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
<i>Meloidogyne chitwoodi</i> i <i>Meloidogyne fallax</i>	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Ostali štetni organizmi	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐

Primjedbe:

Odgovorno lice
proizvođač/distributivni centar

Ovlašteno lice
za fitosanitarni pregled

PRILOG V

TABELA 2. - Proizvođači

Podaci o proizvođaču						Podaci o magacinu					
Redni broj	BPG	Proizvođač	Kanton/regija	Općina	Mjesto	Lokacija (Naseljeno mjesto)	Kapacitet (t)	Lokacija srušavanja otpada iz magacina	Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove (da/ne)	Namijenjeno prometu (da/ne)	Namijenjeno sjetvi

Podaci o pregledu magacina						
Datum pregleda	Pregledana količina lota	Sorta	Vizuelni pregled i presijecanje 200 gomolj	Uzorkovanje za lab. analizu (da / ne)	Izvještaj	Zdravstveno ispravno da/ne

PRILOG VI

TABELA 3. - Distributivni centri

Opći podaci o distributivnom centru				Porijeklo merkantilnog krompira u distributivnom centru					Ukupna zaprimljena količina	Izlaz (namjena)	
Redni broj	Naziv	Sjedište	Odgovorno lice	Domaća proizvodnja			Uvoz			Domaće tržište	Izvoz
				Proizvođač	Adresa	Broj potvrde o prijemu	Zemlja porijekla	Količina			

Podaci o pregledu u distributivnom centru					
Pregledana količina lota	Sorte	Vizuelni pregled i presijecanje 200 gomolj	Uzorkovanje za laboratorijsku analizu (da/ne)	Izveštaj analize	Zdravstveno ispravno da/ne

PRILOG VII

Obrazac 1: Ukupni rezultati sistematičnog istraživanja prstenaste truleži *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* u 2019. godini. Samu za krompir koji se proizvodi u Bosni i Hercegovini

Regija	Kategorija krompura	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja					Inspekcijски pregled gomolj ²⁾		
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u t ili ha)	Period uzorkovanja	Broj pozitivnih malaza		Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka
							Uzorci	Lotovi		
	Sjeme predosnovno									
	Sjeme osnovno									
	Certificirano sjeme									
	Sjeme Ostalo ¹⁾ (navesti)									
	Merkantilni									
	Industrijski									
	Ostalo ¹⁾ (navesti)									

¹⁾ Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.

²⁾ Treba shvatiti kao makroskopski pregled gomolj, uključujući i njihove reznice.

³⁾ Treba shvatiti kao: uočeni simptomi, uzet uzorak i laboratorijski potvrđen

Obrazac 2: Ukupni rezultati sistematičnog istraživanja smeđe truleži *Ralstonia solanacearum* u 2019. godini
Samo za krompir koji se proizvodi u Bosni i Hercegovini

Regija	Kategorija krompira	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja						Inspekcijiski pregled gomolj ²⁾			
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u uzorkovanih lotovima)	Period uzorkovanja	Broj pozitivnih nalaza		Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka	Broj pozitivnih uzoraka ³⁾	
							Uzorci	Lotovi				
	Sjeme predosnovno											
	Sjeme osnovno											
	Certificirano sjeme											
	Sjeme Ostalo ¹⁾ (navesti)											
	Merkantilni											
	Industrijski											
	Ostalo ¹⁾ (navesti)											

¹⁾ Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.